Victor Cirimpei

VENERÎNDU-MI CRITIC-EXTENSIV PROFESORUL DE LIMBĂ

La ai mei 70 de ani trecuți, îmi permit, cu plecăciunea de rigoare, să dezvălui că sînt unul dintre miile de foşti studenți ai profesorului universitar, lingvist, Nicolae Corlăteanu (luasem nota cea mai mare la examenul de admitere, compunere în scris, al Domniei sale, în 1958), dar, cu tot respectul, în prezent, ca cercetător-filolog, participant la prestigiosul simpozion internațional, dedicat memoriei celui care a fost academicianul Nicolae Corlăteanu (95 de ani de la naştere), încumeta-mă-voi să punctez cîteva reflecții la tema-mi alocuțiunii, propusă acestei reuniuni ştiințifice.

În fața noastră, a studenților, cu voce limpede şi calmă, vorbindu-ne *frumos* româneşte, fără a se grăbi (ca să reuşim conspectarea, credeam eu), domnul profesor Corlăteanu, îşi caligrafia, circumspect politic, prelegerile despre aşa-numita limbă moldovenească. În paralel, ca viitor dascăl de filologie națională, audiam cursurile altor profesori, predate *stîlcit* româneşte, cele mai multe materii însă vorbindu-ni-se în ruseşte.

După Facultate, în toamna anului 1964, ca proaspăt angajat la Academia de Ştiințe, Institutul de Limbă şi Literatură, al cărui director era acelaşi profesor universitar, binecunoscut şi apreciat, Nicolae Corlăteanu, într-o joie am fost poftit „la director".

– Te-am chemat să aflu dacă vrei sau nu să faci trei ani de aspirantură la Moscova.

– Sigur că vreau! – am reacționat fulgerător, ca din puşcă.

– Nu te grăbi. Va trebui să-ți faci teza în domeniul de care ştiu că eşti preocupat, al folclorului. Gîndeşte-te bine pînă marți. Atunci ai să vii şi ai să-mi spui dacă te-ai hotărît definitiv, dacă nu te-ai răzgîndit.

*

Ca doctorand, la Moscova (Institutul de Literatură Universală „M. Gorki" al AŞ a URSS), mi s-a întîmplat să fiu prezent, în ianuarie 1965, la susținerea de către profesorul Corlăteanu, la Institutul de Lingvistică al Academiei Unionale de Ştiințe, a celui de al doilea doctorat al Domniei sale.

Eram acolo, basarabeni, vreo cinci, în rest – public străin, printre care – mari lingvişti sovietici ca Ruben Budagov, Ivan Bieloded, Dmitrii Mihalci etc.

Sobru, stăpînit şi înțelept, fără vreun semn de emotivitate sufocantă, cu precizia cuvenită acceptării de netăgăduit a soluțiilor, examinatul din RSS Moldovenească îşi expunea elaborările ştiințifice, una cîte una, rar şi convingător, întregind, amănunt cu amănunt, substanța temei: *Studiu asupra sistemului lexical moldovenesc în anii 1870–1890* (*contribuția lui Ion Creangă şi a altor scriitori la valorificarea stilistică a vocabularului contemporan*).

Aşadar, era vorba de lexicul moldovenesc al scriitorilor Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Mihail Eminescu; al altor reprezentanți de frunte ai literaturii române din secolul XIX.

A trebuit să mai treacă nişte ani ca profesorul Nicolae Corlăteanu, moldovean sovietic în fond, să-şi permită public, deschis, pe 27 aprilie 2005 – o memorabilă mărturisire: „Țineți minte! – v-o spun în calitate de încercat drumeț pe întortocheatele căi ale basarabenilor –

BDD-A6582 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:52 UTC)

limba *română* este numele corect şi adevărat al limbii noastre şi ea trebuie să ne unească, să devină un izvor de bucurii pentru contemporani şi pentru cei ce vor veni după noi.

Eu cred, cred sincer, în izbînda limbii române şi a neamului românesc!" [1, p. 16].

*

În una din cărţile sale, omul de ştiinţă Nicolae Corlăteanu, referindu-se la elementele de lexic geto-dacic, include şi următoarea informaţie: „În 1954 a fost descoperită o inscripţie alcătuită din trei cuvinte: *Decebalus per Scorilo*, aplicată de mai multe ori ca ştampilă pe un vas mare pentru cereale. Inscripţia a fost interpretată: «Decebal fiul lui Scorilo»". Atît. Nici un cuvînt mai mult în legătură cu inscripţia dată, nici un comentariu (de către cine şi unde a fost descoperită inscripţia?, care-i este sursa bibliografică? [de fapt, nu se permiteau, politic, referinţe de bine la lucrări din România], textul inscripţiei este în o ştampilă sau în două?, are anume *trei* cuvinte?, e scris *Decebalus* cu litere latine mici, cum a fost citat, sau cu majuscule?, cu litera U sau cu anticul V latin, asemănător cu litera *v*, spre sfîrşit, adică DECEBALVS?, e vasul pentru cereale sau pentru altceva? – nici un cuvînt).

I-am spus domnului profesor, în 1982, că mă interesează mult această inscripţie, că ea nu reprezintă „trei cuvinte" (cum consideră lingvistul-etimolog Ion Russu [2, p. 46]), ci patru; nu e vorba de o ştampilă, ci de două (una cu PERSCORILO în scriptio continua, fără spaţiu gol între cuvinte, alta – cu DECEBALVS); vasul nu e „pentru cereale", ci unul de cult; în sfîrşit, inscripţia nu înseamnă „Decebal, fiul lui Scorilo", ci, după opinia mea, este pe un mare vas conic, înfipt în pămînt, „PENTRU CENUŞA EROILOR (epocii lui) DECEBAL". Dar, zisem, asupra ipotezei trebuie să mai lucrez. Domnul profesor m-a sfătuit că mai bine ar fi să mă ocup de probleme reale, pozitive, nu aşa de vechi şi cu multe necunoscute, ale căror adevăr, controversat, „e la fundul mării" şi este limpezit aproximativ, cu multă pierdere de timp şi sănătate.

Nu am zis atunci nimic, deşi nu eram de acord.

Asupra inscripţiei date, una de pînă la romanizarea dacilor, şi-au frămîntat mintea arheologi şi etimologişti români, precum şi savanţi din alte ţări (Bulgaria, Albania, Italia, Polonia, Uniunea Sovietică, Statele Unite ale Americii).

Avem în inscripţie cuvinte latine sau dacice? – o întrebare ce m-a preocupat dintru-nceput (din anul 1982). Terminaţia aparent latină a lui DECEBALVS şi literele latine ale inscripţiei nu sînt argumente decisive pentru a considera inscripţia drept latină. Elementul PER, echivalat cu latinescul *puer* de unii lingvişti, nu înseamnă expres „fiu", ci *copil*, *prunc*; *fetiţă*; *calfă*, *slugă*, *rob*; în rare cazuri, prin extensie – şi *fecior* (fecior-servitor în casele bogaţilor, spre exemplu); dar, pentru o inscripţie lapidară în limba latină, referitoare la tatăl regelui dac, se cuvenea folosit, în cazul dat, binecunoscutul, de largă circulaţie, cuvînt latin *filius* (am fi avut DECEBALVS FILIUS SCORILI); perifericul *puer* şi încă în forma neadecvată PER, nu se poate să fie „fiu". Scripta PERSCORILO reprezintă nu două, ci trei cuvinte dacice: PER (pentru), SCOR (scoare/zgură/cenuşă), ILO (eroilor); ambele ştampile, citite ca un text, însemnînd: PENTRU CENUŞA EROILOR (epocii) DECEBAL.

Elementul dacic IL aminteşte de un antroponim tracic, nume de persoană; un mare viteaz al tracilor, cu numele Il, a ridicat în nord-vestul Asiei Mici (sec. X î. Hr.) o cetate, numită ulterior, în cinstea sa, Ilion; ca substantiv comun tracicul *il* însemna „viteaz", „erou".

Un specialist al idiomurilor paleobalcanice, Vladimir Neroznak, admite că inscripţia, ca limbaj, ar putea fi în o variantă locală a latinei balcanice (на местном

BDD-A6582 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:52 UTC)

варианте балканской латыни) [3, p. 36]. Da, inscripția este în o limbă locală, numai că nu e o variantă a latinei, ci e în balcanica limbă tracică a geto-dacilor, inclusiv terminația de tip latin -VS a numelui *Decebal*.

Nu e cazul să desfăşor acum, în cadrul comunicării de simpozion, o disertație – pentru zeci, *poate* sute, de pagini – a problemelor descifrării şi înțelegerii acestei extraordinar de valoroase inscripții (am publicat cîte ceva şi o să mai scriu despre aceasta, cu argumente indubitabile sper, chiar dacă mult stimatul domn profesor Corlăteanu m-a sfătuit să nu-mi pierd vremea şi sănătatea cu asemenea ocupații).

Referințe bibliografice

1. Nicolae Corlăteanu. *Testament. Cred în izbînda limbii române.* Studii*,* comunicări, memorii. – Chişinău, 2010.

2. I. I. Russu. *Scrierea greacă şi latină în Dacia preromană* (Regele Thiamarcos, Decebalus şi Scorilo). În: Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie. – Cluj-Napoca, 1976, nr. XIX, p. 29-51.

3. В. П. Нерознак. *Палеобалканские языки*. – Москва, Изд-во «Наука», 1978.

Notă: Am respectat normele ortografice ale limbii române conform convingerii unor lingvişti de talie mondială, dar şi a noastră, cu Argumente anti „î" şi „sunt", publicată în RLŞL (Chişinău), 2009, nr. 1-2, p. 46-52.

Institutul de Filologie
(Chişinău)

BDD-A6582 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:52 UTC)